

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่อง การกระทำผิดในการเลือกตั้งท้องถิ่นในจังหวัดพิจิตร ระหว่าง พ.ศ. 2550-2552 ผู้วิจัยได้นำเสนอสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. สรุปผลการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.1.1 เพื่อศึกษาลักษณะความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งท้องถิ่นของ จังหวัดพิจิตร ระหว่าง พ.ศ. 2550-2552

1.1.2 เพื่อศึกษากระบวนการดำเนินการของคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำ จังหวัดพิจิตร ในกรณีความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งท้องถิ่นจังหวัดพิจิตร ระหว่าง พ.ศ. 2550-2552

1.1.3 เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินคดีกับผู้กระทำผิด ในเลือกตั้ง ท้องถิ่นของจังหวัดพิจิตร

1.1.4 เพื่อเสนอแนวทางในการป้องกันการกระทำผิดในการเลือกตั้งท้องถิ่น และแนวทางควบคุมตรวจสอบการเลือกตั้งท้องถิ่นของคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด พิจิตร

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและวิจัยเอกสารประกอบ

1.2.1 ประชากรกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาเชิงคุณภาพ คือ

1) คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดพิจิตร ระหว่าง พ.ศ. 2550 – 2552 จำนวน 5 คน

2) คณะกรรมการการเลือกตั้งประจำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัด พิจิตร ที่มีความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง พ.ศ. 2550 – 2552 จำนวน 11 คน ประกอบด้วย

(1) องค์การบริหารส่วนจังหวัดพิจิตร 1 แห่ง จำนวน 1 คน

(2) เทศบาลเมือง 3 แห่ง จำนวน 3 คน

(3) เทศบาลตำบลในเขตเมืองและเขตชนบท อย่างละ 1 แห่ง จำนวน 2 คน

(4) องค์การบริหารส่วนตำบล 5 แห่ง จำนวน 5 คน

3) เจ้าหน้าที่ตำรวจที่ปฏิบัติหน้าที่คณะกรรมการสืบสวนสอบสวนความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งท้องถิ่นจังหวัดพิจิตร ระหว่าง พ.ศ. 2550 – 2552 จำนวน 6 คน
รวมกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจำนวน 22 คน

1.2.2 การวิจัยเอกสาร

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งท้องถิ่นของจังหวัดพิจิตร ระหว่าง พ.ศ. 2550-2552 เอกสารจากสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดพิจิตร พระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ.2545 และที่แก้ไขเพิ่มเติม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ระเบียบกฎหมายเกี่ยวกับองค์ประกอบส่วนท้องถิ่น งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ฯลฯ ได้มาจากการเก็บรวบรวมด้วยตนเอง และขอความอนุเคราะห์จากสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดพิจิตร

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

1.3 ผลการวิจัย

จากการศึกษา เรื่อง การกระทำผิดในการเลือกตั้งท้องถิ่นในจังหวัดพิจิตร ระหว่าง พ.ศ.2550-2552 พบว่า

1.3.1 ลักษณะความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ในการเลือกตั้งท้องถิ่นของจังหวัดพิจิตร ระหว่าง พ.ศ.2550-2552 จากการศึกษพบว่า

การกระทำผิดในการเลือกตั้งท้องถิ่นจังหวัดพิจิตร ระหว่าง พ.ศ. 2550 – 2552 มีการกระทำผิดเลือกตั้งท้องถิ่น หลากหลายรูปแบบ ดังนี้

1) การซื้อเสียง โดยการจ่ายเงิน แจกสิ่งของ อาจจะทำการซื้อเสียงโดยตรงหรือผ่านหัวคะแนน ซึ่งเป็นผู้ทรงอิทธิพลในพื้นที่ การซื้อคะแนนของกลุ่มหรือซื้อคะแนนจากผู้สมัครที่ยอมขายฐานเสียงของตนเอง ซื้อเจ้าหน้าที่รัฐ ข้าราชการ หรือเจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้ง ซึ่งการซื้อเสียงนี้พบมากที่สุดในการเลือกตั้งท้องถิ่นของจังหวัดพิจิตร

2) การเลี้ยง หรือรับจะจัดเลี้ยงผู้ใด ชูใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งให้ลงคะแนนเสียงให้ตนเอง

3) ข่มขู่หัวคะแนน หาเสียงโจมตีซึ่งกันและกัน อาทิ การปล่อยข่าวให้เสื่อมเสีย หรือการซื้อเสียงในนามคู่แข่ง

- 4) การจ้างวานบุคคลที่ได้รับความนิยมนในพื้นที่นั้นๆ ไม่ให้ลงสมัครในพื้นที่ของตนเองและจ้างวานบุคคลให้ลงสมัครเพื่อตัดคะแนนคู่แข่ง
- 5) การโฆษณาหาเสียงอันเป็นคุณหรือโทษแก่ผู้สมัคร
- 6) การแจ้งค่าใช้จ่ายอันเป็นเท็จ
- 7) กระทำการใด ๆ เพื่อจูงใจหรือควบคุมให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไปลงคะแนนเลือกตั้งให้แก่ผู้สมัคร

1.3.2 กระบวนการดำเนินการของคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดพิจิตร

ในกรณีความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งท้องถิ่นจังหวัดพิจิตร ระหว่าง พ.ศ. 2550-2552

การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นในเขตเลือกตั้งท้องถิ่นใด ๆ ก็ตาม เมื่อมีการร้องเรียนหรือร้องคัดค้านการเลือกตั้งนั้นว่ามีการฝ่าฝืนกฎหมายหรือทำผิดกฎหมายเลือกตั้งหรือการเลือกตั้งนั้นมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม จะร้องเรียนหรือร้องคัดค้านการเลือกตั้งนั้น ๆ ไปยังคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด คดีเลือกตั้งก็จะถูกตั้งเป็นสำนวนขึ้นเพื่อให้มีการสืบสวนสอบสวน โดยเริ่มเข้าสู่กระบวนการด้วยการจัดส่งสำนวนคดีเลือกตั้งดังกล่าวจากคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดผ่านมายังคณะกรรมการสืบสวนสอบสวนที่ได้แต่งตั้งขึ้นเพื่อเป็นผู้ดำเนินการสืบสวนสอบสวน ดำเนินการสืบสวนสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐาน จนกระทั่งสรุปสำนวนการสอบสวนรายงานความเห็นส่งกลับมายังคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดพิจารณา เพื่อทำความเห็นเสนอไปยังคณะกรรมการการเลือกตั้งต่อไป

กระบวนการดำเนินการของคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดพิจิตร ในกรณีความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งท้องถิ่นจังหวัดพิจิตร แบ่งได้ 4 ขั้นตอน คือ

1. เมื่อมีการกระทำความผิดเลือกตั้งท้องถิ่น

1.1 การสืบสวนสอบสวนเรื่องที่มิได้มีการร้องคัดค้านการเลือกตั้ง

ก่อนประกาศผลการเลือกตั้ง ถ้าคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดพิจิตรสืบสวนสอบสวนมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้สมัครผู้ใด กระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ในกรณีนี้คณะกรรมการการเลือกตั้งแต่งตั้งคณะกรรมการสืบสวนสอบสวนช่วยดำเนินการสืบสวนสอบสวนได้

1.2 การสืบสวนสอบสวน เมื่อมีการร้องคัดค้านการเลือกตั้ง

มีการร้องคัดค้านการเลือกตั้งท้องถิ่นนั้นพร้อมระบุพยานหลักฐาน ในการนี้หากคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดพิจิตรเห็นควรให้รับเป็นเรื่องราวร้องเรียนนั้นไว้พิจารณา ก็จะส่งเรื่องให้เจ้าหน้าที่สืบสวนสอบสวนดำเนินการสืบสวนสอบสวน หรืออนุกรรมการสืบสวน

สอบสวนที่ได้รับการแต่งตั้ง เพื่อแสวงหาพยานหลักฐาน หรือรวบรวมข้อเท็จจริง และดำเนินการทั้งหลายเพื่อที่ทราบข้อเท็จจริงหรือพิสูจน์ว่าการกระทำดังกล่าวเป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่

2. การรวบรวมพยานหลักฐาน

เป็นการดำเนินการทั้งหลายที่มุ่งเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานต่าง ๆ ทุกชนิดเท่าที่สามารถกระทำได้ เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริง ตลอดจนพฤติการณ์ต่าง ๆ ในอันที่จะพิสูจน์คำร้องคัดค้านนั้น ดังนั้นการดำเนินการแสวงหาพยานหลักฐาน จึงสามารถรวบรวมได้ทั้งพยานเอกสาร พยานวัตถุ และพยานบุคคล และไม่จำกัดว่าต้องเป็นประจักษ์พยานหรือผู้รู้เหตุการณ์เท่านั้น พยานบอกเล่าหรือผู้ที่ได้รับฟังมาก็สามารถรวบรวมไว้ในสำนวนได้เช่นกัน

3. การสรุปผล

เมื่อทำการสืบสวนสอบสวนผู้ร้องเรียน ผู้ถูกร้องเรียน ผู้คัดค้าน ผู้ถูกคัดค้าน และรวบรวมพยานหลักฐานเสร็จเรียบร้อยแล้ว คณะกรรมการสืบสวนสอบสวน หรือ คณะอนุกรรมการสืบสวนสอบสวนที่ได้รับการแต่งตั้งจากคณะกรรมการเลือกตั้งประจำจังหวัด พิจิตร จะรวบรวมบันทึกถ้อยคำของผู้ที่ทำการสอบสวนทั้งหมดแยกเป็นสองฝ่าย คือฝ่ายผู้คัดค้าน พร้อมพยานหลักฐานและฝ่ายผู้ถูกคัดค้านพร้อมพยานหลักฐานอีกฝ่ายหนึ่ง รวมทั้งพยานหลักฐานต่าง ๆ ตลอดจนข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง พร้อมสรุปความเห็นในสำนวนการสืบสวนสอบสวน เพื่อเสนอต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดพิจิตรพิจารณาต่อไป

4. การดำเนินการหลังจากสรุปผล

การเสนอความเห็นไปยังคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดพิจิตร เมื่อคณะกรรมการสืบสวนสอบสวน หรือคณะอนุกรรมการสืบสวนสอบสวนที่ได้รับการแต่งตั้ง ได้รวบรวมพยานหลักฐานเสร็จสิ้นแล้ว ให้ทำรายงานการสืบสวนสอบสวนโดยสรุปข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานพร้อมทั้งความเห็น เสนอผ่านผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัดเพื่อเสนอคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดพิจิตรพิจารณาโดยพลัน เมื่อคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดพิจิตรได้รับสำนวนการสืบสวนสอบสวนจากผู้อำนวยการการเลือกตั้งประจำจังหวัดพิจิตร ให้พิจารณาและจัดทำความเห็นโดยระบุข้อเท็จจริงและเหตุผลประกอบ แล้วเสนอต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งต่อไป

จากที่กล่าวมา กระบวนการดำเนินการของคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดพิจิตร ในกรณีความผิดในการเลือกตั้งท้องถิ่นของจังหวัดพิจิตร แม้ว่าจะได้มีการดำเนินการตามกฎหมาย ระเบียบที่เกี่ยวข้อง และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ให้อำนาจคณะกรรมการการเลือกตั้งในการดำเนินการควบคุมหรือดำเนินการจัดหรือจัดให้มีการ

เลือกตั้งทุกระดับ ให้อำนาจในการสืบสวนสอบสวน และพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาด อยู่ในองค์กรเดียว ทั้งนี้ เพื่อความสะดวกรวดเร็วในการจัดการเลือกตั้งให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม สามารถประกาศผลการเลือกตั้งได้ภายในเวลาที่กฎหมายกำหนด จะเห็นได้ว่า มีทั้งกระบวนการป้องกันปราบปราม และลงโทษผู้ฝ่าฝืน แต่ยังคงพบปัญหาในทางปฏิบัติอยู่เสมอ

การสืบสวนสอบสวนกรณีกระทำความผิดเลือกตั้งจึงถือเป็นกระบวนการที่สำคัญในการหาข้อเท็จจริงเพื่อพิสูจน์การกระทำความผิด แต่จากการสืบสวนสอบสวนการกระทำความผิดในการเลือกตั้งท้องถิ่นยังพบข้อจำกัดในเรื่องของระยะเวลาที่ใช้ในการสืบสวนสอบสวน อีกทั้งกระบวนการพยานหลักฐานเพื่อเชื่อมโยงในการกระทำความผิดเลือกตั้งนั้น ไม่สามารถดำเนินการให้บรรลุเป้าประสงค์ได้ ปัญหาในทางปฏิบัติของคณะกรรมการสืบสวนสอบสวนที่ได้รับการแต่งตั้งให้ดำเนินการ จึงเป็นผู้ทำหน้าที่เพียงสอบสวน รวบรวมพยานหลักฐาน จากการสอบปากคำ หรือสอบสวนพยานเสียเป็นส่วนใหญ่ หลายครั้งจะพบว่าจำนวนการสอบสวนคดีความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งนั้น ไม่สามารถที่จะเชื่อมโยงและนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ เพียงเพราะพยานหลักฐานมีไม่เพียงพอ อีกทั้งระยะเวลาในการดำเนินการเกี่ยวกับการทำสำนวนคดีเลือกตั้งกระชั้นชิด จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้กระบวนการดำเนินการไม่บรรลุผล และประการสำคัญคือการกระทำความผิดเลือกตั้งท้องถิ่นให้เปลี่ยนแปลงรูปแบบไปจากเดิม การร้องคัดค้านการเลือกตั้งท้องถิ่นของจังหวัดพิจิตร ยังคงพบเห็นอยู่เสมอในแทบทุกการเลือกตั้ง

1.3.3 ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดในการเลือกตั้งท้องถิ่นของจังหวัดพิจิตร

แม้ว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 จะได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของในการสืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริง และต้องดำเนินการสืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงโดยพลัน เมื่อมีผู้ร้องเรียน หรือคัดค้านการเลือกตั้ง หรือปรากฏหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าก่อนได้รับการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นผู้ใดได้กระทำการใด ๆ โดยไม่สุจริตเพื่อให้ตนเองได้รับการเลือกตั้ง หรือได้รับการเลือกตั้งมาโดยไม่สุจริต อันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายเลือกตั้ง และในการสืบสวนสอบสวนต้องให้โอกาสผู้ร้องและผู้ถูกร้องมีหนังสือชี้แจงข้อเท็จจริงและแสดงพยานหลักฐาน รวมทั้งต้องให้โอกาสมาให้อัยคำต่อคณะกรรมการการเลือกตั้ง แต่จากการปฏิบัติในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดเลือกตั้งของจังหวัดพิจิตร พบปัญหาอุปสรรคในการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดในการเลือกตั้งท้องถิ่น คือ

(1) ปัญหาบุคลากร บุคลากรผู้ทำหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวนมีไม่เพียงพอกับปริมาณสำนวนคดีความผิดเลือกตั้งท้องถิ่น ไม่เพียงพอในการตรวจสอบการกระทำความผิดเลือกตั้งท้องถิ่นนั้น ๆ ได้ จำต้องขอขีมนบุคลากรจากหน่วยงานอื่นเพื่อช่วยในการดำเนินการ และบุคลากรยัง

ตกอยู่ใต้อิทธิพลของนักการเมืองท้องถิ่น ขาดความรู้ความสามารถ อีกทั้งขาดแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่

(2) สืบเนื่องจากปัญหาบุคลากรผู้ทำหน้าที่ในการสืบสวนสอบสวน ยังส่งผลให้เกิดปัญหาในกระบวนการสืบสวนหาข่าวและการดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดเลือกตั้งท้องถิ่น เนื่องจากการลงพื้นที่เพื่อสังเกตการณ์ และสืบสวนหาข่าว การกระทำความผิดในการเลือกตั้งท้องถิ่นของจังหวัดพิจิตร ต้องใช้เวลานาน การแฝงตัวในพื้นที่เป็นไปอย่างยากยิ่ง ปัญหาในการสอบสวนและรวบรวมพยานหลักฐาน การสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานในคดีเลือกตั้ง ปัญหาในทางปฏิบัติที่พบมากที่สุดคือ หาพยานหลักฐานได้ยาก พยานบุคคลที่จะยืนยันการกระทำผิดเลือกตั้งก็หายากเช่นกัน อาจเพราะเกรงกลัวอิทธิพล หรือเกรงกลัวอันตรายที่จะเกิดแก่ตนเอง ประการสำคัญคือการให้การกลับไปกลับมาของพยาน ทำให้กระบวนการสอบสวนเพื่อยืนยันการกระทำผิดและการได้มาซึ่งพยานหลักฐานแน่ชัดที่จะนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษนั้น ไม่เพียงพอที่จะพิสูจน์ความผิดได้

(3) ปัญหาในการพิจารณาคดีเลือกตั้งท้องถิ่น คือ ความเห็นที่แตกต่างของคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดและคณะกรรมการการเลือกตั้ง ความเห็นที่ไม่สอดคล้องและเป็นไปในแนวทางเดียวกัน มาตรฐานในการพิจารณาคดีเลือกตั้งของคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดและคณะกรรมการการเลือกตั้งที่แตกต่างกันนี้ ทำให้ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่า การทำหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดและคณะกรรมการการเลือกตั้ง ใช้มาตรฐานใดในการพิจารณาคำร้องคัดค้าน หรือพิจารณาคดีเลือกตั้งนั้น

1.3.4 แนวทางในการป้องกันการกระทำความผิดในการเลือกตั้งท้องถิ่น และ
แนวทางควบคุมตรวจสอบการเลือกตั้งท้องถิ่นของคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดพิจิตร

1) ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้กับประชาชน เพื่อสร้างจิตสำนึกทางการเมือง สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองและการเลือกตั้งให้กับประชาชน รวมถึงควรจัดให้มีการดำเนินกิจกรรมพัฒนาทางการเมืองในทุกระดับอย่างต่อเนื่องและถาวรเพื่อให้ประชาชนมีความเข้าใจทางการเมืองมากยิ่งขึ้น อันจะส่งผลให้ปัญหาทางการเมืองน้อยลง

2) ให้มีการจัดสถาบันเพื่อพัฒนาบุคลากรทางการเมือง ให้มีคุณธรรม จริยธรรม เพื่อปลูกจิตสำนึกที่ดีให้กับนักการเมือง มีอุดมการณ์ทางการเมืองอย่างแท้จริง

3) สร้างกติกาทางการเมืองขึ้นมาใหม่ มีการกำหนดบทลงโทษที่รุนแรงขึ้น ในกรณีการกระทำผิดเลือกตั้ง เพื่อเป็นการป้องกันการกระทำผิดเลือกตั้งได้อีกทางหนึ่ง

4) ควรกำหนดมาตรการจูงใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง

ดูแลการกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้งที่มีหลักฐานพยานที่สามารถพิสูจน์ความผิดของผู้สมัครรับเลือกตั้งได้ โดยมีความร่วมมือกับคณะกรรมการการเลือกตั้งโดย “สมัครใจ” รวมทั้งมีการเฝ้าระวังหาข่าวการกระทำผิดเลือกตั้งท้องถิ่น รวมถึงการชี้แจงข้อกฎหมายให้กับผู้สมัครรับเลือกตั้งและประชาชน

5) การมีส่วนร่วมขององค์กรเอกชนในการตรวจสอบการทุจริตการเลือกตั้ง ควรพัฒนาองค์กรเอกชนที่คณะกรรมการการเลือกตั้งให้การรับรอง ให้มีความเข้มแข็งทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย ตลอดจนพัฒนามาตรฐานการตรวจสอบทั้งที่คณะกรรมการการเลือกตั้งตรวจสอบ และกำหนดให้ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องตรวจสอบเป็นมาตรฐานเดียวกัน โดยถือเสมือนเป็นองค์กรภายในของคณะกรรมการการเลือกตั้งและขยายเครือข่ายครอบคลุมทั่วประเทศ

6) มีการจัดตั้งศาลเลือกตั้ง เพื่อพิจารณาตัดสินเกี่ยวกับการเลือกตั้งโดยตรง มีกฎหมายที่เกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาตัดสินเลือกตั้งโดยเฉพาะ โดยกำหนดรูปแบบ วิธีการกระบวนการ กฎหมาย เป็นมาตรฐานเดียวกัน

2. อภิปรายผล

จากการศึกษา การกระทำความผิดในการเลือกตั้งท้องถิ่นในจังหวัดพิจิตร ระหว่าง พ.ศ.2550-2552 มีประเด็นที่น่าสนใจซึ่งนำมาอภิปรายได้ดังนี้

2.1 ลักษณะความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งท้องถิ่น ในการเลือกตั้งท้องถิ่นของจังหวัดพิจิตรระหว่าง พ.ศ.2550-2552 มีหลากหลายรูปแบบทั้งกระทำผิดโดยทางตรงและทางอ้อม คือ ผู้สมัครรับเลือกตั้งกระทำความผิดเอง หรือเป็นผู้จ้างวานให้ผู้อื่นกระทำการแทน เช่น การซื้อเสียงโดยผ่านหัวคะแนน ซึ่งเป็นผู้ทรงอิทธิพลในพื้นที่ การจ้างวานบุคคลที่ได้รับความนิยมในพื้นที่นั้นๆ ไม่ให้ลงสมัครในพื้นที่ของตนเองและจ้างวานบุคคลให้ลงสมัครเพื่อตัดคะแนนคู่แข่ง การโจมตีหรือทำลายคู่แข่งด้วยวิธีการต่าง ๆ อาทิ การปล่อยข่าวให้เสื่อมเสีย การซื้อเสียงในนามคู่แข่ง การซื้อคะแนนของคู่แข่งหรือซื้อคะแนนจากผู้สมัครที่ยอมขายฐานเสียงของตนเอง ซื้อเจ้าหน้าที่รัฐ ข้าราชการ หรือเจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้ง ซื้อบัตรประจำตัวประชาชน รวมถึงการแจกสิ่งของอุปโภคบริโภค พาหัวคะแนนไปท่องเที่ยวตามสถานที่ต่าง ๆ ซึ่งจากการเลือกตั้งท้องถิ่นที่ผ่านมาบ่งชี้ว่าคนไทยส่วนใหญ่โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่อยู่ในชนบท ยังอยู่ภายใต้ระบบอุปถัมภ์

ในความสัมพันธ์ในเชิงอุปถัมภ์นั้น คือการถูกรอบงาโดยผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจ สังคม เหนือกว่า เมื่อมีปัญหาในการดำรงชีวิตประจำวัน ประชาชนส่วนใหญ่มักจะลงคะแนนให้ได้

การครอบงำของชนชั้นนำ หรือ หัวคะแนน คนเมืองที่มีคุณลักษณะทางเศรษฐกิจสูงมักไปใช้สิทธิจำนวนน้อย คนชนบทที่ด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจทางสังคมกลับเป็นผู้ไปใช้สิทธิจำนวนมาก และพฤติกรรมการเลือกตั้งมักยึดการเลือกตั้งตัวบุคคล (Personalism) การตัดสินใจเลือกมักตกอยู่ภายใต้อิทธิพล และอารมณ์สินจ้าง หรือ โดยปัจจัยชักนำที่เป็นผลประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวม แรงจูงใจในการเลือกตั้งมักจะไม่ใช่เป็นการเลือกนโยบายสาธารณะ ซึ่งเป็นประเด็นทางเลือกมักจะเป็นเรื่องผลประโยชน์ส่วนบุคคล สอดคล้องกับแนวคิด เรื่องระบบอุปถัมภ์ ของ ม.ร.ว. อภินิรพิพัฒน์ (2536) ซึ่งให้คำนิยามระบบอุปถัมภ์ว่า หมายถึง ความสัมพันธ์คู่ (Dyadic Relationship) ในลักษณะที่ผู้อุปถัมภ์มีฐานะเหนือกว่าผู้รับอุปถัมภ์ คุณลักษณะของความสัมพันธ์อยู่ที่ความเป็นมิตรที่ต้องพึ่งพาซึ่งกันและกันและการแข่งขันเพื่อเข้าถึงทรัพยากรที่ต้องการ และแนวคิดระบบอุปถัมภ์ของ กนก วงษ์ตระหง่าน (2528) ที่กล่าวว่า สังคมทุกสังคมมีโครงสร้างและโครงสร้างเป็นตัวกำหนดความสัมพันธ์ในส่วนต่าง ๆ ของสังคม โครงสร้างสังคมไทยถูกผูกเข้าด้วยกัน ด้วยความสัมพันธ์ส่วนตัว ดังจะเห็นได้ในทุกระดับของสังคมไทยจะพบว่ามีความสัมพันธ์ส่วนตัวเข้าไปเกี่ยวข้องหรือเป็นตัวกำหนดลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมอยู่มาก จนอาจกล่าวได้ว่า ความสัมพันธ์ทางสังคมไทยถูกกำหนดด้วยความสัมพันธ์ส่วนตัวเป็นสำคัญ อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดของ ปริญญา นาคฉัตริย์ (2549) แนวคิดเชิงอุปถัมภ์ได้อธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลสองฝ่าย ซึ่งต่างช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่ได้เท่าเทียมกัน กล่าวคือผู้อุปถัมภ์จะอยู่ในฐานะที่สูงกว่าในเชิงสัมพันธ์และผู้รับอุปถัมภ์จะอยู่ในฐานะต่ำกว่า ความสัมพันธ์ทั้งสองฝ่ายอาจจะเป็นไปได้ตั้งแต่เชิงเศรษฐกิจ การช่วยเหลือต่าง ๆ ตลอดจนจนถึงให้ความคุ้มครอง และที่สำคัญคือความสัมพันธ์แบบนี้จะอยู่บนพื้นฐานของความสัมพันธ์ส่วนตัวเป็นหลัก ซึ่งแต่ละฝ่ายในสังคมจะมีอิสระที่จะเลือกผู้อุปถัมภ์และยังมีอิสระในการกำหนดบุคคลที่เขามีความสัมพันธ์ด้วย และความสัมพันธ์ในรูปแบบนี้อาจสิ้นสุดลงเมื่อใดก็ได้ หากมีการตอบแทนที่แต่ละฝ่ายได้รับไม่คุ้มค่าที่เขาจะเป็นผู้อุปถัมภ์ หรือผู้รับอุปถัมภ์ ผู้ได้รับอุปถัมภ์อาจผลไปหาผู้อุปถัมภ์คนใหม่

2.2 กระบวนการดำเนินการของคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดพิจิตร ในกรณีความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งท้องถิ่นจังหวัดพิจิตร ระหว่าง พ.ศ. 2550-2552 การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นในเขตเลือกตั้งท้องถิ่นใด ๆ ก็ตาม เมื่อมีการร้องเรียนหรือร้องคัดค้านการเลือกตั้งนั้นว่ามีการฝ่าฝืนกฎหมายหรือทำผิดกฎหมายเลือกตั้งหรือการเลือกตั้งนั้นมิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม จะร้องเรียนหรือร้องคัดค้านการเลือกตั้งนั้น ๆ ไปยังคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัด คดีเลือกตั้งก็จะถูกตั้งเป็นสำนวนขึ้นเพื่อให้มีการสืบสวนสอบสวน โดยเริ่มเข้าสู่กระบวนการด้วยการจัดส่งสำนวนคดีเลือกตั้งดังกล่าวจากคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดผ่านมายังคณะกรรมการสืบสวนสอบสวนที่ได้แต่งตั้งขึ้นเพื่อเป็น

ผู้ดำเนินการสืบสวนสอบสวน รวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเท่าที่จะกระทำได้ จนกระทั่งสรุปสำนวนการสอบสวนรายงานความเห็นส่งกลับมายังคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดพิจารณาในเบื้องต้น เพื่อทำความเข้าใจและเสนอไปยังคณะกรรมการการเลือกตั้งต่อไป

แม้ว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มุ่งส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระดับ ตั้งแต่ระดับท้องถิ่นจนถึงระดับชาติ การเลือกตั้งเป็นกิจกรรมหนึ่งที่ประชาชนใช้เป็นช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยการใช้อำนาจอธิปไตยที่มีอยู่เลือกตั้งตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่แทนตน การเลือกตั้งจึงเป็นกระบวนการทางการเมืองที่มีความสำคัญยิ่ง เปรียบเสมือนหัวใจของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ปัจจุบันที่มีอิทธิพลต่อการลงคะแนนเสียงมีทั้งที่เป็น “การทุจริต” ตามกฎหมายเลือกตั้งที่ชัดเจนและที่ “ส่อทุจริต” ในการเลือกตั้ง พบว่า การแจกเงินซื้อเสียงมีอิทธิพลมากที่สุด รองลงมา คือ สัญญาว่าจะให้ประโยชน์ตอบแทนถ้าลงคะแนนเสียงให้ การใช้สิทธิพลพรรคการเมืองหรือกลุ่มการเมืองท้องถิ่น การจัดเลี้ยงเพื่อหาคะแนนเสียงในวาระโอกาสต่าง ๆ การใช้สิทธิพลผ่านเจ้าหน้าที่ของรัฐต่อผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง และการใช้อำนาจข่มขู่โดยตรง และจากการวิเคราะห์ถึงการบังคับใช้กฎหมายเลือกตั้ง กรณีการป้องกันและปราบปรามเพื่อควบคุมการทุจริตการเลือกตั้ง การซื้อสิทธิขายเสียงในการเลือกตั้ง ตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2546 มาตรา 57 มาตรา 60 มาตรา 82 และมาตรา 128 ยังมีข้อบกพร่องอยู่ ไม่อาจช่วยแก้ไขหรือดำเนินการได้อย่างเป็นรูปธรรม ทำให้การเลือกตั้งไม่เป็นไปโดยความบริสุทธิ์ยุติธรรม เป็นผลให้การเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยไม่พัฒนาเท่าที่ควร แต่อย่างไรก็ตาม ปัญหาที่มักจะพบอยู่ในการดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดคือ ในการจับกุมผู้กระทำความผิดในการซื้อเสียงนั้น ส่วนมากเจ้าพนักงานตำรวจมักจะจับกุมได้แต่เพียงผู้กระทำความผิดรายเล็กรายน้อย หรือหัวคะแนนของผู้สมัครรับเลือกตั้ง ส่วนผู้สมัครรับเลือกตั้งซึ่งร่วมกระทำความผิดที่อยู่เบื้องหลังการกระทำความผิดในการซื้อเสียง เจ้าพนักงานตำรวจไม่สามารถจับกุมมาลงโทษได้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พันตำรวจโท สมเกียรติ เจริญเกียรติ (2548) ได้ศึกษาเรื่อง คณะกรรมการการเลือกตั้งและกระบวนการเลือกตั้งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 พบว่า ปัญหาการใช้อำนาจของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ไม่ว่าจะเป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องหรือรัฐธรรมนูญ พ.ร.บ.ประกอบรัฐธรรมนูญฉบับต่าง ๆ ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของ กกต.อย่างกว้างขวาง นำมาสู่ปัญหาที่ว่า กกต.ได้มีอำนาจอย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาดในองค์กรเดียวกัน ซึ่งขัดกับหลักทฤษฎีการถ่วงดุลอำนาจ ปราศจากระบบการตรวจสอบการใช้อำนาจของ กกต. ในการดำเนินการเลือกตั้ง กกต.ได้ใช้อำนาจเชิงนิติบัญญัติ ในการออกกฎ ระเบียบหรือคำสั่งใด ๆ อันเป็นการทั่วไป เพื่อเป็นเครื่องมือที่นำไปใช้ในการ

อำนาจการเลือกตั้งที่ตนเป็นผู้ดำเนินการ และการที่ กกต. ได้ใช้อำนาจเชิงตุลาการ กกต. มีอำนาจวินิจฉัยชี้ขาดเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ไม่ว่าจะเป็นการประกาศรับรองผลการเลือกตั้ง การเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง การจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่ การใช้อำนาจทั้ง 3 ของ กกต. เป็นอำนาจเบ็ดเสร็จจริงหรือ การใช้อำนาจผ่านกระบวนการต่าง ๆ เป็นอำนาจโดยแท้ของ กกต. หรือไม่ หากพิจารณาจะเห็นว่า การใช้อำนาจดังกล่าวถูกใช้ไปในการบริหารจัดการเลือกตั้ง จึงฟังได้ว่าเป็นเพียงการใช้อำนาจเชิงบริหารของ กกต. เท่านั้น ในเมื่อ กกต. เป็นหน่วยงานของรัฐ และมีการใช้อำนาจตามกฎหมายอย่างใด ๆ ออกมา ย่อมเป็นเพียงการกระทำทางปกครองจึงไม่มีเหตุผลใดที่เราไม่สามารถตรวจสอบความถูกต้องของการใช้อำนาจของ กกต. ซึ่งจะทำให้เป็นข้อบ่งชี้ว่า กฎหมายที่ให้อำนาจ กกต. ที่มียุทธวิธีนั้นยังไม่เหมาะสม

และอีกประการหนึ่งในการเลือกตั้งนั้น ประชาชนส่วนใหญ่ยังมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยม เชิงอุปถัมภ์ ซึ่งเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองแบบดั้งเดิมที่ยึดถือมานาน มีเพียงส่วนน้อยที่มีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย แม้ว่าประเทศไทยจะได้กำหนดวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยมากกว่า 79 ปีแล้ว แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จเป็นที่น่าพอใจ ซึ่งลักษณะสังคมไทยในปัจจุบันมีความแตกต่างด้านความคิดของคนในสังคมเมืองและสังคมชนบท กล่าวคือ ในสังคมชนบทนั้นประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย จึงไม่สามารถสร้างความสำนึกในระบอบประชาธิปไตยได้ และวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยที่ยังยอมรับและเคารพกับศักดิ์ศรี คุณวุฒิ และชาติวุฒิ ของบุคคลในระบบอุปถัมภ์ ซึ่งเป็นขนบธรรมเนียมที่ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย และเกิดการผูกขาดอำนาจทางการเมือง โดยเฉพาะกลุ่ม ขณะเดียวกันสังคมเมืองนั้นพฤติกรรมของประชาชนส่วนมากมีการศึกษาดี สามารถรับรู้ข่าวสารได้ง่าย การทุจริตในการเลือกตั้งโดยเฉพาะการซื้อเสียงจึงกระทำได้น่ามากกว่าสังคมชนบท ในชนบทแล้ว ถึงกับมีคำว่า “เงินไม่มากไม่เป็น เงินไม่มี หนีไปนา เงินมากโหด” ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาทางการเมืองระบอบประชาธิปไตย จากที่ได้กล่าวมา สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ อาริยา ศรีคำภา (2548) ที่ได้ทำการศึกษาเรื่อง อุปสรรคในการแก้ปัญหาการซื้อสิทธิขายเสียงของคณะกรรมการการเลือกตั้งจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การซื้อเสียงมีรูปแบบที่แตกต่างไปจากอดีต มีความซับซ้อนมากขึ้น และกระทำการในทางลับ ไม่เปิดเผยเหมือนเช่นอดีต ในอดีตนั้นรูปแบบการซื้อเสียงจะกระทำโดยง่าย สามารถเห็นได้ชัดว่าเป็นการซื้อเสียง เช่น การแจกเงิน แจกสิ่งของ การจัดเลี้ยงสังสรรค์ต่าง ๆ แต่รูปแบบการซื้อเสียงในปัจจุบันนั้นบางครั้ง กกต. เองยังต้องมีการวินิจฉัยตีความว่าการกระทำความผิดถือเป็นการซื้อเสียงหรือไม่ แต่จากการทำงานของ กกต. ก็ทำให้การซื้อเสียงลดลงได้บ้างและกระทำได้ยากขึ้น ทำให้ผู้สมัครได้เห็นว่าการซื้อเสียงของ กกต. ไม่ใช่เป็นแค่เพียง “เสือกระดาษ” เหมือนในอดีต การซื้อเสียงยังคงเป็นปัญหาที่สำคัญ

เป็นไปได้ที่คณะกรรมการการเลือกตั้งจะจัดการกับปัญหาการซื้อขายเสียงเพียงลำพัง เนื่องจากปัญหาการซื้อขายเสียงเกี่ยวข้องกับคนเป็นจำนวนมาก ทั้งนักการเมืองและผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง นักการเมืองบางคนและผู้ช่วยเหลือในการหาเสียงเป็นกลุ่มที่มีอิทธิพล ยิ่งไปกว่านั้นคนทั่ว ๆ ไปไม่มีส่วนช่วยคณะกรรมการการเลือกตั้งในการแก้ไขปัญหาเพราะว่าพวกเขาได้รับประโยชน์จากการซื้อขายหรือเกรงความปลอดภัยของตนเอง

2.3 แนวทางในการป้องกันการกระทำความผิดในการเลือกตั้งท้องถิ่น และแนวทางการควบคุมตรวจสอบการเลือกตั้งท้องถิ่นของคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดพิจิตร ควรให้มีการณรงค์ให้ประชาชนสนใจการเมือง โดยการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบว่าหน้าที่อย่างไรต่อประเทศชาติในการปกครองระบอบประชาธิปไตย ซึ่งต้องเริ่มกระตุ้นให้ประชาชนรวมพลังตั้งกลุ่ม หรือกลุ่มผลประโยชน์ให้มากที่สุด เพื่อสังคมไทยเกิดวิถีประชาธิปไตยและนำไปสู่สังคมประชาธิปไตยในที่สุด ส่งเสริมพัฒนาหลักสูตรความรู้ทางการเมืองและประชาธิปไตยแก่ประชาชนอย่างต่อเนื่อง จัดตั้งสถาบันเพื่อพัฒนาบุคลากรทางการเมือง เพื่อสังคมไทยเกิดวิถีประชาธิปไตยและนำไปสู่สังคมประชาธิปไตยในที่สุด นอกจากนี้เพื่อเป็นการพัฒนาการเมืองไทยในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น เพื่อเป็นตัวแทนของประชาชนนั้น ผู้วิจัยเห็นควรให้มีการปลูกจิตสำนึกของสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นให้มีความสำนึกต่อหน้าที่และความรับผิดชอบที่พึงมีต่อประชาชนด้วยบรรทัดฐานของความเป็นมนุษย์ เมื่อนักการเมืองเป็นผู้ที่ประพฤติและปฏิบัติในสิ่งที่ดีงามและถูกต้อง อย่างน้อยก็เป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่เยาวชนรุ่นต่อ ๆ ไป ที่จะยึดเป็นตัวอย่างที่ดีของนักการเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่เต็มรูปแบบอย่างนานาอารยประเทศต่อไป ส่วนแนวทางการควบคุมตรวจสอบในการเลือกตั้งท้องถิ่นนั้น ผู้วิจัยเห็นควรให้มีการเฝ้าระวังหาข่าวการกระทำผิดเลือกตั้ง รวมถึงชี้แจงข้อกฎหมายแก่ผู้สมัครและประชาชน ส่งเสริมความเป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะอนุกรรมการสืบสวนสอบสวนของ กกต. อีกทั้งให้มีศาลเลือกตั้งเพื่อพิจารณาคดีเลือกตั้งโดยเฉพาะ และศาลเลือกตั้งควรอยู่ที่ศาลจังหวัด โดยแยกเป็นแผนกคดีการเลือกตั้ง มีผู้พิพากษาที่มีความรู้ และความเชี่ยวชาญทางด้านนี้ ซึ่งปัจจุบันนี้ยังไม่มีศาลเลือกตั้งโดยเฉพาะ หากมีการจัดตั้งศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีเกี่ยวกับการเลือกตั้งเป็นการเฉพาะ ก็จะทำให้การดำเนินคดีความผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งเป็นไปได้ในแนวทางและมาตรฐานเดียวกัน

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

3.1.1 ควรจัดให้มีการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาทางการเมืองในทุกระดับอย่างต่อเนื่องและถาวร เพื่อให้ประชาชนมีความเข้าใจทางการเมืองมากยิ่งขึ้น ซึ่งขณะนี้คณะกรรมการเลือกตั้งได้มีการจัดตั้งสถาบันเพื่อพัฒนาการเมืองและการเลือกตั้ง เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนและเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่ถูกต้องแก่ประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมาย เช่น ผู้สมัครรับเลือกตั้ง และพรรคการเมือง รวมทั้งภารกิจในการดำเนินการเพื่อพัฒนาพรรคการเมือง จึงควรดำเนินกิจกรรมเพื่อพัฒนาการเมืองและการเลือกตั้งต่อไป โดยมุ่งเน้นการสร้างความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับประชาธิปไตยและสร้างจิตสำนึกทางการเมืองให้เกิดขึ้นควบคู่ไปกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ก็จะทำให้ประชาชนไม่ตกเป็นเครื่องมือทางการเมือง ซึ่งจะเป็นการแก้ไขปัญหาการซื้อสิทธิขายเสียงที่ต้นเหตุได้

3.1.2 พฤติกรรมการเลือกตั้งในส่วนที่เกี่ยวกับการทุจริตการเลือกตั้ง ควรกำหนดมาตรการจูงใจให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งมีส่วนร่วมในการสอดส่องดูแลการกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้งที่มีพยานหลักฐานที่สามารถพิสูจน์ความผิดของผู้สมัครรับเลือกตั้งได้ โดยความร่วมมือกับคณะกรรมการการเลือกตั้งโดย “สมัครใจ” และพัฒนาจิตสำนึกผู้มีสิทธิเลือกตั้งให้ตระหนักในสิทธิเลือกตั้งทั้งในระยะสั้นและระยะยาวอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

3.1.3 การมีส่วนร่วมขององค์กรเอกชนในการตรวจสอบการทุจริตการเลือกตั้ง ควรพัฒนาองค์กรเอกชนที่คณะกรรมการการเลือกตั้งให้การรับรองให้มีความเข้มแข็งทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนพัฒนามาตรฐานการตรวจสอบทั้งที่คณะกรรมการการเลือกตั้งตรวจสอบ และกำหนดให้มีผู้เกี่ยวข้องตรวจสอบเป็นมาตรฐานเดียวกัน โดยถือเสมือนเป็นองค์กรภายในของคณะกรรมการการเลือกตั้งและขยายเครือข่ายให้ครอบคลุมทั่วประเทศ

3.1.4 การดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดเลือกตั้ง จะต้องนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษให้ได้ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้อย่างเสมอภาคและเท่าเทียม และในการแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อนำตัวผู้กระทำผิดเลือกตั้งมาลงโทษนั้น ให้ดำเนินการโดยมีพยานหลักฐานอันควรเชื่อได้อย่างแน่นแฟ้นว่าผู้นั้นได้กระทำความผิดจริง

3.1.5 เห็นควรนำเรื่องหลักการสมคบมาบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2545 โดยมีสาระสำคัญในความผิดฐานสมคบจะต้องมีเจตจำนงที่ผู้กระทำการสมคบมุ่งที่จะทำกระทำความผิดเกี่ยวกับการซื้อเสียงเท่านั้น ไม่ใช่เพียงแค่

ประชุมหารือกัน หรือไม่ได้มีการตกลงอะไรกัน และเงื่อนไขผู้ที่สมคบกันนั้น ไม่จำเป็นต้องเป็นบุคคลที่บรรลุนิติภาวะแล้วเท่านั้น แต่ให้หมายรวมถึงบุคคลที่มีอายุและสติสัมปชัญญะพอที่จะตกลงร่วมกระทำผิดได้ ซึ่งอาจจะเป็นได้ทั้งเด็ก และหรือเยาวชน แต่ไม่รวมถึงเด็กไร้เดียงสาหรือบุคคลที่มีจิตบกพร่อง ซึ่งจะทำให้ความผิดฐานสมคบคิดนี้แม้จะอยู่ในขั้นตกลงใจที่จะกระทำความผิด ก็เป็นความผิดได้ แต่เนื่องจากปัจจุบันนี้เกิดปัญหาในการพิสูจน์ความผิดของผู้เป็นนายทุน หรือผู้อยู่เบื้องหลังการกระทำความผิด ประกอบกับปัญหาการทุจริตการเลือกตั้ง การซื้อเสียง เป็นปัญหาที่มีผลกระทบต่อสังคมโดยรวม เป็นภัยคุกคามต่อระบอบประชาธิปไตย ไม่อาจนำหลักกฎหมายโดยทั่วไปมาปรับใช้ได้ จึงควรบัญญัติฐานความผิดการทุจริตการเลือกตั้ง การซื้อเสียง ให้มีลักษณะความผิดโดยเฉพาะ เพื่อเอาผิดกับผู้เป็นนายทุนหรือผู้สมัครรับเลือกตั้ง ผู้อยู่เบื้องหลังการกระทำความผิดเกี่ยวกับการทุจริตการเลือกตั้ง เช่น การซื้อเสียง เป็นต้น

3.1.6 เห็นควรให้นำพระราชบัญญัติคุ้มครองพยานมาใช้ในกรณีพยานคดีเกี่ยวกับการทุจริตการเลือกตั้ง เนื่องจากการทุจริตการเลือกตั้ง การซื้อสิทธิขายเสียง พยานที่พบเห็นการกระทำผิดและแจ้งให้คณะกรรมการการเลือกตั้งทราบ เป็นสาเหตุให้พยานไม่ได้รับความปลอดภัย ถูกคุกคาม ถูกข่มขู่ จากอิทธิพลและอำนาจมืดที่จะมาถึงพยานและครอบครัว ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้นทำให้ในคดีทุจริตเลือกตั้งที่ผ่านมาไม่มีพยานที่จะพิสูจน์ความผิดของผู้กระทำผิดแต่อย่างใด

3.1.7 ในการศึกษาครั้งนี้ อาจมีข้อจำกัดในเรื่องของการศึกษาและหาข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่อาจจะต้องใช้ความระมัดระวังเป็นพิเศษ หากจะให้งานวิจัยเกิดประโยชน์สูงสุด ควรศึกษาข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างอื่นๆ เพิ่มเติม เช่น ความเห็นจากภาคประชาชน เป็นต้น

3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 ควรศึกษาวิธีการรณรงค์ให้ประชาชนร่วมกันต่อต้านการทุจริตการเลือกตั้ง

3.2.2 ควรศึกษาถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นเมื่อรัฐบาลมีนโยบายที่สนับสนุนการปราบปรามการทุจริตการเลือกตั้ง

3.2.3 ควรศึกษาถึงแนวทางที่เป็นไปได้เกี่ยวกับบทลงโทษของกฎหมายเลือกตั้ง โดยให้มีบทลงโทษของการกระทำความผิดทั้งผู้ซื้อสิทธิและผู้ขายเสียง